

HFD 2018 ref. 49

Fråga om det finns särskilda skäl att använda en högre inkomst som livränteunderlag än den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt då livränta första gången kan lämnas.

41 kap. 13 § socialförsäkringsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 21 juni 2018 följande dom (mål nr 544-17).

Bakgrund

Den som till följd av arbetsskada har fått sin arbetsförmåga nedsatt har rätt till ersättning i form av livränta. Livräntan syftar till att ersätta förlust av framtida försörjningsförmåga och lämnas under förutsättning att nedsättningen kan antas ha en viss varaktighet samt att det uppstått en viss inkomstförlust.

Livräntan beräknas som huvudregel på ett underlag som motsvarar den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt när livräntan för första gången ska lämnas, s.k. livränteunderlag. Om livränta ska börja lämnas avsevärd tid efter det att arbetsskadan inträffat får dock en högre inkomst användas som livränteunderlag, om det finns särskilda skäl.

D.K. ansökte i juli 2014 om livränta på grund av arbetsskada. Som skäl anfördes att hon utsatts för skadlig inverkan i sitt arbete under 2005 och 2007. Försäkringskassan avsåg att avslå ansökan med motiveringen att hennes sjukpenninggrundande inkomst i april 2014 – då hon i och för sig bedömdes uppfylla kravet på en varaktig nedsättning av arbetsförmågan – var noll kr. Det förelåg därför inte någon inkomstförlust. Försäkringskassan prövade inte om hennes sjukdomsbesvär orsakats av en arbetsskada eftersom samtliga övriga villkor för livränta inte var uppfyllda.

Förvaltningsrätten upphävde Försäkringskassans beslut och återförvisade målet för ny prövning. Förvaltningsrätten ansåg att Försäkringskassan inte enbart på grund av att D.K:s sjukpenninggrundande inkomst i april 2014 var noll kr kunde avslå hennes ansökan om livränta.

Försäkringskassan överklagade till kammarrätten och yrkade att det ursprungliga beslutet skulle fastställas. Kammarrätten, som biföll överklagandet, konstaterade att D.K. inte hade skyddat sin sjukpenninggrundande inkomst och ansåg att den inkomstförlust som drabbat henne därmed inte hade sin grund i de sjukdomsbesvär som hon anmält som arbetsskada. Det fanns därför inte särskilda skäl att beräkna livränteunderlaget utifrån en annan högre inkomst än den sjukpenninggrundande inkomsten.

Yrkanden m.m.

D.K. yrkar att förvaltningsrättens avgörande ska fastställas och anför bl.a. följande. Hon förlorade sin sjukpenninggrundande inkomst i maj 2011 på grund av att hon inte följt de särskilda reglerna om skydd för sådan inkomst. Dessa regler saknar dock samband med bestämmelserna om ersättning för bestående inkomstförlust vid arbetsskada, dvs. rätten till arbetsskadelivränta. Hennes sjukpenninggrundande inkomst ger inte en rättvisande bild av inkomstförlusten. Det föreligger därför särskilda skäl för att vid beräkningen av livränteunderlaget använda ett högre belopp än den sjukpenninggrundande inkomsten.

Försäkringskassan anser att överklagandet ska avslås och anför bl.a. följande. *D.K.*s sjukpenninggrundande inkomst har inte minskat på grund av att hennes arbetsförmåga har avtagit utan minskningen beror endast på att hon inte har skyddat sin sjukpenninggrundande inkomst på det sätt som krävs. Det föreligger därför inte några sådana särskilda skäl som innebär att undantagsregeln i 41 kap. 13 § socialförsäkringsbalken kan tillämpas.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

Frågan i målet är om det finns särskilda skäl att använda en högre inkomst som livränteunderlag än den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt då livränta första gången kan lämnas.

Rättslig reglering

Bestämmelser om livränteunderlag finns i 41 kap. socialförsäkringsbalken.

Enligt 11 § första stycket motsvarar livränteunderlaget, om inte annat följer av 12–18 §§, den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst enligt 25 och 26 kap. vid den tidpunkt då livräntan första gången ska lämnas.

Ska livränta börja lämnas avsevärd tid efter det att den försäkrade utsattes för skadlig inverkan i arbetet får, enligt 13 §, någon annan högre inkomst av förvärvsarbete än den som anges i 11 och 12 §§ användas som livränteunderlag, om det finns särskilda skäl.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Bestämmelsen i 41 kap. 13 § socialförsäkringsbalken ger inte någon ledning i frågan om vad som kan utgöra särskilda skäl för att vid beräkning av livränteunderlag använda en annan högre

inkomst än den sjukpenninggrundande inkomsten vid den tidpunkt då livränta första gången kan lämnas.

Motsvarande bestämmelse fanns tidigare i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. När den överfördes till socialförsäkringsbalken moderniserades språket utan att några sakliga ändringar var avsedda (prop. 2008/09:200 s. 465).

I förarbetena till lagen om arbetsskadeförsäkring anges att livräntan ska ge en i princip full kompensation för den av arbetsskadan föranledda inkomstförlusten. Livräntan ska grunda sig på ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp och avse skadans försörjningsekonomiska konsekvenser. Den bedömning som ska ligga till grund för livräntans storlek är en jämförelse mellan å ena sidan den inkomst som den försäkrade skulle ha uppnått om skadan inte hade inträffat och å andra sidan den inkomst han eller hon kan beräknas uppnå trots skadan (prop. 1975/76:197 s. 73 och 77). Det huvudsakliga syftet är således att ge full kompensation vid inkomstförlust på grund av arbetsskada.

I förarbetena ges ett exempel på vad som enligt den tidigare motsvarigheten till 41 kap. 13 § socialförsäkringsbalken kan anses utgöra särskilda skäl. Det anges att paragrafen i första hand syftar på sådana fall där den försäkrade har utsatts för skada till följd av annat än olycksfall och lång tid förflutit innan skadan visat sig. Det uttalas också att om den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt då livräntan ska utgå har minskat på grund av att hans eller hennes arbetsförmåga har avtagit, bör möjlighet finnas att bestämma livräntan på grundval av den högre inkomst som kan anses skälig (a. prop. s. 98). Syftet med bestämmelsen är således att säkerställa att livränteunderlaget, även i vissa undantagssituationer, kan ge en rättvisande bild av den inkomst som den försäkrade skulle ha haft som oskadad (jfr HFD 2018 ref. 5).

Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att D.K:s nuvarande sjukpenninggrundande inkomst, dvs. noll kr, inte har någon koppling till hennes inkomst som oskadad. Den har heller inget samband med den anmälda arbetsskadan och den inkomstförlust som den kan ha föranlett utan beror i stället på att hon inte har följt bestämmelserna om skydd för sjukpenninggrundande inkomst.

Bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst har i första hand till syfte att ligga till grund för beräkningen av den omedelbara och dagliga inkomstförlust som uppkommer vid frånvaro från arbetet på grund av sjukdom. Livräntereglerna syftar i stället till att kompensera för den inkomstförlust som en arbetsskada har gett upphov till oavsett när i tiden den har inträffat.

Att använda D.K:s sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt då livränta första gången kan lämnas ger således inte en rättvisande bild av den inkomstförlust de anmälda skadorna, som uppkom flera år tidigare, kan ha orsakat.

Mot denna bakgrund anser Högsta förvaltningsdomstolen att det föreligger särskilda skäl för att vid beräkningen av D.K:s

livränteunderlag använda en annan högre inkomst än den sjukpenninggrundande inkomsten.

Det ankommer på Försäkringskassan att göra en förnyad utredning av om D.K. har rätt till livränta. Överklagandet ska därför bifallas på så sätt att kammarrättens dom upphävs och förvaltningsrättens avgörande fastställs.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens dom och fastställer förvaltningsrättens beslut.

I avgörandet deltog justitieråden *Knutsson, Saldén Enérus, Classon, Gäverth* och *Svahn Starrsjö*. Föredragande var justitisekreteraren Maria Rydell.

Förvaltningsrätten i Malmö (2015-12-03, Ericson):

Förvaltningsrätten instämmer i D.K:s uppfattning att Försäkringskassan inte enbart på den grunden att hennes sjukpenninggrundande inkomst var 0 kronor i april 2014 kan avslå hennes begäran om livränta från denna tidpunkt. Det överklagade beslutet ska därför upphävas och målet återförvisas till Försäkringskassan för ny utredning av vilken inkomst D.K. skulle ha haft som oskadad och om hon i övrigt uppfyller förutsättningarna för rätt till livränta. D.K:s yrkande ska således bifallas. – Förvaltningsrätten upphäver Försäkringskassans beslut och återförvisar målet till Försäkringskassan för ny prövning av D.K:s rätt till livränta i enlighet med vad som anges i skälen för beslutet.

Kammarrätten i Göteborg (2016-12-12, Classon och Sjögren Samuelsson):

Av utredningen i målet framgår att D.K. har arbetat som operatör med montering och efterbearbetning hos Konstruktions Bakelit AB i Örkel-ljunga. Hon har haft stadigvarande halv sjukersättning sedan januari 1998 på grund av besvär med högt blodtryck och njursjukdom. I anmälan om arbetsskada den 27 september 2005 och den 14 maj 2007 angav hon besvär från först vänster axel och sedan höger axel som en arbetsskada. På grund av arbetsbrist blev D.K. uppsagd från sitt arbete 2009. D.K. har tillerkänts hel sjukersättning från juli 2014 för besvär under diagnoserna hypertoni, impingement i skulderled (både höger och vänster axel), kärlsjukdom och reaktiv depression. Dessförinnan hade hennes sjukpenninggrundande inkomst sänkts till noll kronor från och med den 4 maj 2011. Hon hade åkt på en utlandsvistelse i stället för att anmäla sig som arbets-sökande på Arbetsförmedlingen.

Försäkringskassan har vid sin bedömning utgått från D.K:s sjukpenninggrundande inkomst vid det tillfälle då livränta först kunnat betalas ut. Det är ostridigt att den sjukpenninggrundande inkomsten då var noll kr. Fråga är då om det finns särskilda skäl att beräkna livränteunderlaget utifrån någon annan högre inkomst av förvärvsarbete än den som anges i 41 kap 11 § socialförsäkringsbalken.

Kammarrätten kan konstatera att D.K., sedan hon blivit uppsagd från sitt arbete, inte skyddat sin sjukpenninggrundande inkomst. Den inkomstförlust hon drabbats av har därmed inte sin grund i de sjukdomsbesvär hon anmält som arbetsskada (jfr FÖD 1990:25). Kammarrätten anser därför att det inte finns särskilda skäl att beräkna livränteunderlaget utifrån en annan inkomst än hennes fastställda sjukpenninggrundande inkomst. Överklagandet ska därmed bifallas. – Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer Försäkringskassans beslut den 19 maj 2015.

Garnegård var skiljaktig och anförde:

D.K. har år 2005 och 2007 anmält besvär från vänster och höger axel som en arbetsskada. Innan den frågan har prövats av Försäkringskassan har hon tillerkänts stadigvarande hel sjukersättning sedan juli 2014. Som pensionsdiagnos har angetts bl.a. sådana besvär som anmälan om arbetsskada avser. Vid tidpunkten för beviljad hel sjukersättning hade D.K:s sjukpenninggrundande inkomst sedan tidigare fastställts till 0 kronor.

Arbetsskadeförsäkringen grundar sig på ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp. Detta innebär att en livränta ska avse skadans försörjningsekonomiska konsekvenser för den enskilde. Mot denna bakgrund har det funnits skäl för Försäkringskassan att vid prövningen av frågan om arbetsskada överväga ett annat livränteunderlag än det som anges i 41 kap. 11 § socialförsäkringsbalken och i stället, med tillämpning av 13 § i samma kapitel, utgå från de förvärvsinkomster som D.K. hade som yrkesverksam vid den tidpunkt då arbetsskadan ska ha uppkommit. De omständigheter som medfört att hennes sjukpenninggrundande inkomst sänktes till 0 kr från och med den 4 maj 2011 föranleder inte enligt min mening skäl att bedöma frågan om livränteunderlag på ett annat sätt än enligt 41 kap. 13 § socialförsäkringsbalken eftersom sänkningen av sjukpenninggrundande inkomst bygger på förhållanden som saknar samband med den tidigare anmälda arbetsskadan och den inkomstförlust som kan ha föranletts därav. Jag instämmer alltså i förvaltningsrättens ställningstagande och anser att överklagandet ska avslås.